10.7816/ulakbilge-02-03-10

KENT RESİMLERİNİN TARİHİ VE İKİ ÇAĞDAŞ İSİM: MARK BRADFORD, JULIE MEHRETU

Barış YILMAZ
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
baris.yil (at) hotmail.com.tr

ÖZET

Kent, kültürün geliştiği, çeşitlendiği, endüstrileşme ve toplumsal ilişkilerin zenginleştiği bir yapı olarak karşımıza çıkar. Sosyolojik, siyasi ve ekonomik parametreler ile birlikte insan ve insan yığınlarının yaşadığı kentsel alanlar, yapıları ile birlikte ortaya çıkmış ve değişime gitmiştir. Pek çok dönemde sanatsal yaratının da oluşumunda etkili olan kent kavramı, olgu olarak sadece kendisi, sanatçının üretiminde önemli bir yer bulmuştur. Bu anlamda "kent manzaraları" tarihsel gelişimini sürdürürken sanatçı için ilk başlarda bir destekleyici, yan elemanken, bu süreç içinde ana konu olmuştur. Günümüzde ise kent manzarasını çağdaş anlamda yorumlayan ve bunda kente ilişkin pek çok unsuru bu yoruma katan, iki önemli isim Mark Bradford ve Julie Mehretu yaptıkları ile bu alanda saygın bir isme sahiptirler.

Anahtar Kelimeler : Kent, Değişim, Görünüm, Harita

Yılmaz, B. (2013). Kent Resimlerinin Tarihi ve İki Çağdaş İsim: Mark Bradford, Julie Mehretu. *Ulakbilge*, 2 (3), s.150-161.

THE HISTORY OF URBAN PAINTING AND TWO CONTEMPORARY FACES: MARK BRADFORD, JULIE MEHRETU

ABSTRACT

City emerges as a structure in which culture develops, industrialization and enrichment of social relations. With sociological, political and economic parameters, Urban areas living human and human mass, emerge with structure and went to change. Urban concept, which is effective in the formation of artistic creation in many eras has found an important place in the production of the artist. In this sense, "cityscapes" have been the main topic in this process while maintaining the supporting, ancillary factor in its historical development. As for today, Mark Bradford and Julie Mehretu, interpret cityscapes in contemporary sense and many factors related to the city that adds to this review have a reputable name in this field.

Keyword: City, Change, View, Map

1.GİRİŞ

Sözlük anlamı olarak, 'nüfusunun büyük bölümünün ekonomik faaliyet alanı olarak ticaret, sanayi, yönetim ve hizmetle ilgili işlerle geçimini sağladığı toplumsal ve kültürel bir örgütlenmenin olduğu yerleşim alanı' şeklinde ifade edilen 'kent teriminin' oldukça çeşitli tanımları vardır. Genel olarak "kent" tanımındaki güçlük, başlangıç noktası olarak coğrafi, fiziksel, ekonomik veya sosyal faktörleri ele almakla ilgilidir. Kenti oluşturan fiziki ve sosyal olgular bir anlamda kenti de yapılandıran olgulardır. Bu anlamda, kentin sınırları bu farklılıkların karakterize ettiği bir oluşumla çizilir ve bu ayırt edici koşullara bağlıdır aslında.

Kentin oluşumunda en önemli unsur insandır. Tarihsel süreç içinde hep insan ve ona odaklı koşulların değişimi ile, 'kent' bu unsuru barındıran ve oluşumu ile birlikte değişimini de ona bağlı olarak meydana getiren bir yapıya sahiptir. Kentin içindeki yapısal ve sosyolojik farklılıklar bu açıdan birbirinden çok farklı görseller ve yaşam kesitleri sunar. Kent, bu anlamda içinde karmaşık yapıları barındıran, koca bir şebeke görünümündedir. Nüfusun dağılımı ile birlikte, sosyal tabakaların bu dağılımdaki hareketi, bu görünümü ve şehrin yapısını da şekillendirmiştir.

"Kent Manzaraları" seçildiği kadraj ile birlikte, o görüntünün altında barındırdığı insan ve tarihsel zaman ile ilişkili olarak pek çok anlamı ve iletiyi barındırır. Bu ise, bunlar dahilinde sanatçı için vazgeçilmez bir malzeme olmuştur. Tarihsel süreç içinde önemi farklı zamanlarda değişsede 'kent' ve ondan türeyen kesitler ya da manzaralar sanatçının portfolyosuna onun yaratımında herhangi bir zamanda girmiştir.

'Kent Manzarası' tanımı altında, kentin farklı anlamlarda incelenmesi ve çağdaş bir dille yorumlanması iki ismi en başa koymamıza neden olmuştur. Mark Bradford ve Julie Mehretu kullandıkları dil ve görülmesini istedikleri kesitlerle birlikte çağdaşlarından farklılaşmışlar ve popülerliklerini de bu anlamda elde etmişlerdir.

2. Kent ve Oluşumu

İnsanlığın gelişim süreci içinde kentin oluşumu aslında uygarlığın da gelişimiyle paraleldir. Tarım toplumuna geçen toplum, yerleşikliği bir uygarlık belirtisi olarak görmüş ve benimsemiştir. Bu yerleşik düzene geçiş, aynı zamanda insanın uygarlık sürecini de etkilemiştir. Kent; kültürün geliştiği, çeşitlendiği, endüstrileşme ve toplumsal ilişkilerin zenginleştiği bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır.

Değişik coğrafi mekânlarda çeşitli nedenlerle bir araya gelip yaşamlarını sürdüren insan topluluklarının kurdukları ilk kentler zaman diliminde M.Ö.3500 yıllarına kadar gitmektedir. M.Weber ilk kentlerin ne ekonomik, siyasal ve idari ne de insanların güvenliği açısından bir savunma birimi olmadığını belirterek; tarihte ilk kez *kent* adını alan yerleşim bölgelerinin "bir kalesi, ekonomik anlamda bir pazar piyasası, kendine has bir hukuksal düzeni, bir (birlik) oluşturması ve belli ölçüde otonom bir yapıya sahip olması" (Martindale, 1984) gerektiğini vurgulamaktadır. Kenti önemli kılan üretim ve tüketim ilişkisinin ticaret yoluyla sağlanmasına dönük ihtiyaçları karşılaması kadar, siyasi, sanatsal, entellektüel alanlara da sahip olmasıdır. Bu nedenle şehrin yapılaşması bu unsurları da içine alan bir düzen içinde evrimleşti. Endüstri ve teknoloji devrimi ile hızla gelişen kentler, sınırları insan tarafından çizilen ama bu sınırların kontrolsüz olarak ve orantısızca büyüyen bir organizma gibi gelişmesi ile içinde pek çok görseli de barıdıran bir yapıya bürünmüştür. İnsan ve onun kültürünün pek çok öğesiyle zenginleşen, güzel ya da çirkin onun kültürünün dokularını yansıtan kent, tarihsel ve yaşanmış bir sürecin izlerini bu sınırlar içinde saklar. Bölgeye ve coğrafi konumuna göre karakteristik bir yapılaşma sunar.

3."Kent Resimleri"nin Tarihi

İlk şehirlerin ne zaman ortaya çıktığı hakkında bir kesinlik olmaması ile birlikte Ur ya da diğer Mezepotamya şehirleri ile Orta Anadolu'da Çatalhöyük ilk kentler olarak kabul edilir.

İlk kent resmi ise bir freskodur. Bu; Roma'da "Trajan Hamamları" olarak bilinen yerde bulunan kuş bakışı bir şehir manzarasıdır. Bu resim yaklaşık 10 metrekare genişliğindedir ve kente ait bir çok yapı (tapınaklar, revaklar, tiyatrolar, evler hatta heykeller) açıkça görülebilir. Kentin Roma, Londra ve Antakya olduğu konusunda varsayımlar olsa da neresi olduğu konusunda bir kesinlik yoktur.

Trajan Hamamları'ndaki Freskodan Bir Detay

Ortaçağ boyunca şehrin resme yansıması, el yazmalarındaki resimlemelerde, herhangi bir özel rolü olmayan arka plan resimleri olarak kendini göstermiştir. 13. yy. sonu ile 14. yy. başlarında ortaya çıkan ve topografik bir doğrulukta şehirleri ve şehre ait yerleşimleri resimleyen çalışmalar göze çarpar. Jean Fouquet'nin (1420-1481) 15.yy.'ın Paris'ini betimleyen resimlemelerinin sayısı çok fazla olmakla birlikte bu yüzyılda başta Köln, Münih Viyana, Zürih gibi kentler sanatçılar tarafından resimlenmiştir.

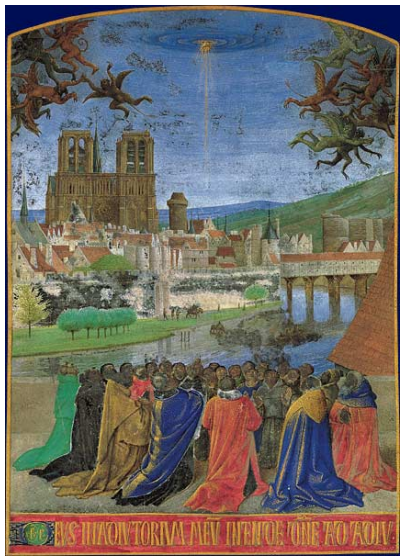

"Kutsal Ruhun Heures d'Etienne Chevalier'den İnişi", Jean Fouquet, (1148-1457)

14. yy.'ın başında batı sanatı canlanmaya ve katı Bizans geleneğinden kurtulmaya başladı. Bunda elbette ilk olarak Giotto di Bondone (1267-1337) ve Duccio da Boninsegna

(1255-1318), Cimabue (1240-1302) gibi sanatçıların rolü büyüktür. Ambrogio Lorenzetti (1290-1348) 1335 yılında yaptığı fresco (City by the Sea) ile batı sanat tarihinin ilk gerçek kent resmi örneğini vermiştir.

"City by the Sea", Ambrogio Lorenzetti, 1335

"Rönesans döneminin en önemli siyasal değişimi, mutlakiyetçi devletin ortaya çıkması olmuştur. Bürokrasi ve ordunun gücü ile temsil edilen bu değişime parallel olarak kentler yeni iktidar biçimini yansıtan yeni düzenlemelere tabi tutulmuşlardır" (Aydın, 2001). Mimarlık ve yapı üzerine, dönemin sanatçı ve mimarları "ideal kent" konusunda planlar yapmışlar ve yine Vitruvius'un "Mimarlık Üzerine On Kitap" adlı eseri bu dönemde yazılmış, mimari üzerine yazılan ilk kitap olarak bilinir. Kent tasarımında model olarak perspektife başvurulması, 16. Yüzyıl sonu ile 17. Yüzyıl başı plancılarına, bir merkeze doğru giden cadde çizgisine, vaktiyle ortaçağ mabedine verilen önemden çok farklı bir anlam kazandıracak yeni bir tarzı esinlendirmiştir. "Perpektifle yaratılan merkezler, insanların araştırarak çevresinde dolaşıp bakmasının amaçlandığı yerler olmuştur" (Sennett, 1999).

Rönesans'ın sonu ile birlikte bir Hollanda Şehri olan Delft sanatçılar için ayrı bir ilham kaynağı oldu. Özellikle 1654 yılında meydana gelen büyük patlama ve sonrasında Egbert van der Poel tarafından resmedilen "Delft'deki Patlama" isimli çalışmayla birlikte, bu şehir Kentin en ünlü ressamı Johannes Vermeer'in (1632-1675) de payı ile azımsanmayacak bir ün elde etti. Marcel Proust tarafından dünyanın en güzel resmi olarak nitelendirilen "Delft Manzarası" isimli çalışma Vermeer'in Delft mimarisini inanılmaz bir kesinlikte resmettiği bir kent resmidir.

"Delft Manzarası", Johannes Vermeer, 1660-61

19. yüzyıl'da demiryolu taşımacılığının başlamasıyla gelen sanayi devrimiyle birlikte birçok ülkede kentleşme hareketleri başlamıştır ve dünyadaki birçok büyük şehrin nüfusu, bu dönemde bir milyonun üstüne çıkmıştır. Sanatçılar, kenti hem resmettikleri konunun arkasında destekleyici bir fon hem de kentin yapısını ve mimarisini dışavurumcu bir yaklaşımla aksettirmişlerdir. Monet'nin 1877'de endüstriyel devrimin şehirdeki etkilerini gösteren "Charing Cross Köprüsü" ve "La Zare Garı", Camille Pisarro'nun "Boulevard Montmartre" serisi, Kirchner'in "Berlin'de Sokak Manzarası", Max Becmann "Demir Köprü" resimleri bunlardan bazılarıdır.

Kent manzarası resmi 20. yy. başlarında gerçekçi bir grup ressam tarafından oluşturulan "Ashcan Okulu" ile zirveye ulaştı. "Ashcan organize bir okul olmamasına ve ressamları farklı stiller kullanıp farklı temaları eserlerine konu etmiş olmalarına rağmen, hepsinin ortak paydası kent gerçekliğidir" (Encyclopaedia Britannica, 2014)

"20. yüzyılın başında modernliğin temsilini kentsel temalarda ve endüstriyel süreçlerde arayan birçok sanatçının yanı sıra hızlı kentleşmeye ve endüstrileşmeye tepki duyan sanatçılarda olmuştur. 20. yüzyıla gelindiğinde ortak göstergeleri dâhilinde birbirinden

farklı akım ve yönelimler gözlemlenmiştir. İtalya'da Fütürizm, Hollanda'da De Stıjl ve SSCB'de Konstrüktivizm akımları Modernizmin gelişiminde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Endüstri ve teknolojiyi yüceltip ülküselleştirişleri, evrensel dil oluşturma kaygıları ve kapsamlı karşı tarihselci düşünsel temelleri nedeniyle her üç akımda kendilerinden sonraki gelişmelere yön verici olmuştur" (İşlek, 2005).

Ashcan Okulu'nun en önemli iki sanatçısından George Belows daha çok New York'un orta sınıf insan yaşamına odaklanırken, Edward Hopper ise "şehrin yalnızlığının ressamı" olarak görülmüştür. Amerikan yaşamının ortak özellikleri ile birlikte, benzin istasyonları, oteller, demiryolları, boş sokakları konu olarak ele almıştır.

Şehir Manzarası resmi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra soyut ekspresyonist ressamların denemeleri ile birlikte gelişmiştir. Joan Mitchell'in "City Landscape" isimli çalışması ve William de Kooning'in bazı cüretkar denemeleri bu dönem için önemlidir. Fakat asıl önemli gelişme Fotorealist ve Hiperrealist sanatçıların katkılarıyla olmuştur. Richard Estes (1932), Rackstraw Downes (1939), Yvonne Jacquette (1934) bu sanatçıların önde gelenleridir.

1.Kent Resminin İki Çağdaş İsmi: Mark Bradford ve Julie Mehretu

1.1.Mark Bradford

Eski bir kuaför olan Los Angeles'lı sanatçı Bradford kolaj, dekolaj ve boya ile birlikte kent soyutlamaları yapan bir sanatçıdır. Sanatçının asıl malzemesi boyadan ziyade kağıttır. O çalışmanın öncesinde çizimleri olmaksızın çalışır. Kuaförlükten tanıdığı kağıt çeşitleri, karbon kağıdı ve sokaklardan topladığı afiş gibi malzemeleri katmanlar halinde yayarak inşa eder işlerini. Çalışmaları inşa(kolaj) ve sonra bozma(dekolaj) üzerinedir.

Bradford'un çalışmalarında genellikle şehirlerin bir kuşbakışı görünümü okunur. Çürüyen, bozulan ve değişime uğrayan aynı zamanda kirlilik, aşırı kalabalık ve sosyal adaletsizlik gibi kavramlarla bir bütünlük içinde olmayan şehrin topografik haritasını sunar. Genellikle doğduğu ve hala yaşadığı Los Angeles'ın güney kesiminin soyut bir haritasını yaratır. Bu harita, cadde ve şehrin sınırlarından ziyade sosyal ve göçmen toplulukların oluşturduğu sınırları içerir.

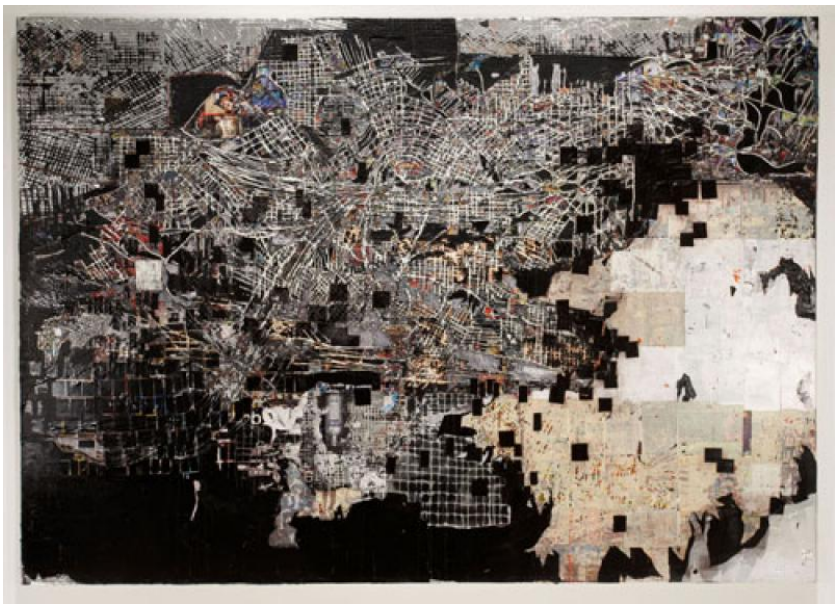

"110. Caddenin Karşısı", Mark Bradford, 2008

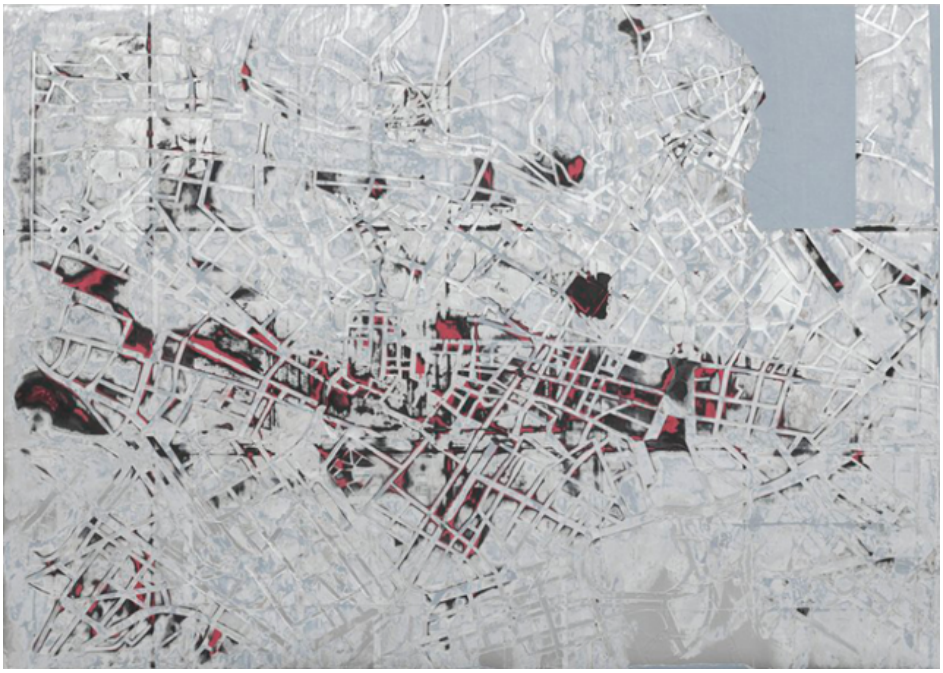

"Şişedeki Cadı", Mark Bradford, 2012

Bradford'un kent görüntülerinin çoğu belli şehirlerin ya da bölgelerin uydudan çekilmiş resmi görünümü verir. Hatta sanatçı bunun için "Google Earth" adlı bilgisayar uygulamasından yardım alır. Bradford resimdeki bu uygulamasını video, enstelasyon ve baskı gibi pratiklere de yansıtmıştır. 2008'de enstelasyonlarından birinde, Katrina Kasırgası'nda

yaşamını yitirenlere ithafen müzenin çatısına, yalnızca havadan görülecek şekilde, beyaz kayalarla 'Help Us (Bize yardım edin) yazmıştır.

Bradford'un işlerinde, caddeler ve sokaklar ile şehrin yoğun bölgeleri onun kolajları üstüste bindirmesi ya da uzun çizgisel formları ile ortaya çıkar. Bradford'un haritaları sosyal, ekonomik ve aynı zamanda tarihsel bilgiler verir. Kartografik belgelerdir bu bakımdan. Amerikanın özellikle de Los Angeles'ın düzensiz, ayrılmış ve tecrit edilmiş yerlerine bakış sağlar. Bu bakımdan; "onun en bilinen işleri açıkcası kent blokları, komşuluklar ve kentin iç bölgelerindeki ırk ve sınıf çatışmalarını çağrıştırır" (Bauzeitgeist.blogspot , 2014).

Haritalandırma ve hayal etme konusunda, Ricardo Padron "göremediğimizi görünür kılarız" (Brown, 2010) demektedir. Aslında Bradford'un yaptığı tam da budur. Hiçbir haritanın görünür kılamayacağı bir haritayı bize sunar. İzleyenin zihninde metropol yaşamını ve ona ait unsurları belgeleyerek, kent ve yapılar hakkındaki tecrübelerini ve yorumlarını aktarmaktır. Bu aktarım sanatçının kişisel tecrübeleri ile birlikte, sosyolojik bir referansa da sahiptir, yani sanatçı mekanların yapılaşmasını ve önemini insan merkezinde alıp, haritasını kendi tecrübelerini de katarak insan merkezli oluşturmaktadır.

1.1.Julie Mehretu

"Bradford'un bir yapı sistemi içinde, katmanlı bir arkeolojik mekan yaratan, farkedilebilir harita formatlı denemelerine karşın, Mehretu görsel sanatta modern kent yaşamını haritalandırabilecek çok daha dinamik bir yorum sunar" (Brown, 2010). Mehretu'nun resimlerinde mimari öğelerle birlikte şehir planlaması haritalarını andıran, hatta andırmaktan da öte direk bir şekilde çağrıştıran katmanlar vardır.

"Stadya II", Julie Mehretu, 2004

Büyük patlamaları, yangınları, fırtınaları andıran çizgilerle metaforlar oluşturan sanatçı, kimi zaman bilgisayar ortamına ait olan ızgara grafikleri (grid) ve kültürel/sosyal imajları da (cami, medrese, stadyum, kitlesel spor alanları, şehir planları, kütüphaneler vb.) üst üste bindirmekte, bu çalışmaları "kendi kimliğimi anlamada kurduğum, sorduğum sorular için yaratıcı bir formasyon olarak görmekteyim"[1] diyerek kimlik kavramını kent ekseninde geleneksel çizim teknikleriyle sentezleyerek ortaya koymaktadır.

Mehretu'nun resimlerinde kazıdıkça arkasından farklı katmanların çıkacağı hissini veren çok katmanlı bir yapı vardır. Kent karmaşası ve sonsuzluk hissi veren sürekli bir hareket halinde olma durumu vardır çalışmalarda. Lawrence Chua'nın sanatçının işlerine dair yorumu yerinde bir tespit niteliğindedir:

"Julie Mehretu'nun resimlerinin kalbindeki; dünyada inşa ettiğimiz ve yaşadığımız tarzlar hakkındaki bir sorudur. Belkide çalışmaları bu kadar radikal yapan şey: Bugün yaşadığımız şiddet ortamı hakkında geleneksel olarak verilen cevapları ortaya çıkarmak için istekliliğindendir. Mehretu'nun resimleri tabakalar, parçalar ve hareketlerden oluşur. Biri onun resimlerinin alanında dolaşan karakterlerin, mimari çizimlerin, grafitinin, çizgi romanların, havalı püskürtmenin ve lavinin yıkıntısını tespit edebilir. Bu parçalar bütün dillerin kırılan parçaları değildir, dünyayı tarif eden bir sürecin parçasıdır: Ayrılıp gibi bir araya gelirler" (Bombmagazine.org, 2014).

Mehretu resimlerinde genellikle sosyal ve politik yansımaların olduğu mekanları seçer. Tarihsel olarak sembol teşkil etmiş, sosyal değişimin gerçekleştiği yerlere odaklanır genellikle.

"Berliner Platze", Julie Mehretu, 2008-09

[1] Adriano Pedrosa, a.g.k., s.196.

Arap Baharının sembolü "Tahrir Meydanı" ve "Berlin Duvarı" bu yerlerden bazılarıdır. Aslında resimlerindeki harekete eşdeğer şekilde, onun seçtiği yerler, devinime sahip olan, değişimi yaşayan yerlerdir. Mehretu, "kişisel ve toplumsal kimliğin oluşumunu etkileyen yer, mekan ve zamanın çoklu katmanlarıyla ilgilidir" (Exhibition Gallery 7, 2014). Bu yüzden çizimlerini kamusal alanların (hükümet binaları, müzeler, stadyumlar, okullar) yapıları ile oluşturur. Resimleri ile çevremizdeki dünyayı referans göstererek soyutlama ve betimleme arasındaki çizgiyi bulanıklaştırır. "O 21. Yüzyılın giderek birbirine bağlanan ve karmaşık karakteri için mükemmel bir metafor yaratıyor" (Exhibition Gallery 7, 2014).

KAYNAKÇA

Martindale, D. (1984). "Theory of City" in the Urbanizm and Urbanization, (Ed.by Iverson,N), 17.

AYDIN, A. D. (2001). Resimde kent ve imge. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

SENNETT, R. (1999). *Gözün Vicdanı* (Çev. C. Kurultay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İŞLEK, A. (2005). 19. yüzyıldan günümüze Batı resminde bir metafor olarak kent. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

"Ashcan School." Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica Online Academic Edition. Encyclopædia Britannica Inc., 2014. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/38159/Ashcan-School>. (12 Mayıs 2014).

Jones, (2011). Bauzeitgeist.blogspot, Mark Bradford at the ICA http://bauzeitgeist.blogspot.com.tr/2011/02/mark-bradford-at-ica.html" (17.05.2014).

BROWN, K. (2010).The Artist as Urban Geographer:Mark Bradford and Julie Mehretu, American Art, 106.

CHUA, L., Bombmagazine.org, Art:Interview, Julie Mehretu by Lawrence Chua, http://bombmagazine.org/article/2714/ (19 Mayıs 2014).

Exhibition Gallery 7. (2003). Julie Mehretu: Drawing into Painting http://www.walkerart.org/archive/2/AF7361E991C363206165.htm (21 Mayıs 2014).